

D2762

Ivan Hribar:

Franu Šukljetu
v spominsko knjigo

Ivan Hribar:

Franju Šukljetu
v spominsko knjigo

Ljubljana 1926.

Samozaložba. — Tisk tiskarne „Merkur“
(za tiskarno A. Sever) v Ljubljani.

D 2762

29. April 1949 / 437

Pravili so mi, da izda Fran Šuklje svoje spomine. Ob tej novici me je mahoma obšla nagajiva misel, kako lepo bi se Šukljetovi knjigi podal ilustrovan naslovni list. In kar zdelo se mi je, da vidim našega neprekosljivega mojstra Smrekarja, kako s svojim neodoljivim humorjem in genijalno hudomušnostjo riše dvornega svetnika Šukljeta, stoječega pred velikim zrcalom in vihtečega kadihnico pred lastno podobo. Vedel sem vnaprej, da se bodo čitale ogabne samohvalne ditirambe, zavite v kopreno zgodovinskega videza; zato se za literarne izživetke »starca s Kamna« nisem zanimal več.

Ko so me pa prijatelji jeli opozarjati, kako bivši profesor zgodovine božanski Klioni neusmiljeno stopa na pete, postala mi je stvar zanimivejša. Toda po knjigi sem posegel šele, ko me je eden prijatelj vprašal, **če bodem molčal na infamije**, katere je pisatelj v knjigi nakopičil o meni.

Ko bi me kdo vprašal kaj čutim sedaj, ko sem si ukradel toliko časa, da sem Šukljetove takozvane spomine prečital, odgovoril bi mu, da nekaj podobnega obžalovanju in pomilovanju. Obžalovati je pisatelja, kateremu je strast očitvidno do neke meje omračila razsodnost; pomilovati človeka, ki se še pod konec svojih dni ne more otresti nizkotnih nagibov do svojega bližnjega.

Trde besede so to in nerad sem jih zapisal, ker se ne strinjajo ne z mojo — dasi sicer borbeno — naravo in ne z mojo odgojo. Sto-

ril sem to le ob spoznanju, da bi se nam zdel smešen človek, ki bi se hotel braniti z elegantno izprehodno paličico, ako se kdo iz zasede vrže s kolom nadenj. Zato že naprej prosim oproščenja, ako bodem Šukljetove trditve izpodbijal s krepkejšimi izrazi.

Predvsem naj bode ugotovljeno, da je profesorju zgodovine — in to je bil Šuklje, dokler se ni preril v parlamentarno življenje in k boljše plačanim službam — resnica, ta hčerka božja, dokaj postranska stvar. Kjer misli, da se lahko izhaja brez nje, vrže jo meni nič tebi nič iz svoje krošnje. Vsled tega nastali prazni prostor v tej krošnji izpolni enostavno z izmišljotino ali pa z nečem, kar je resnici ravno nasprotno. Kako se to v slovenščini zove, vé Šuklje prav dobro.

Nadaljnja značilnost vsega njegovega pripovedovanja je brezmejna samohvala. On je Čimboraso učenosti; njegova pamet presega vse druge vsaj za toliko, kolikor je Gavrizan-
kar višji od Triglava; po svoji genijalnosti je — ako ne več — vsaj enakovreden velikemu Napoleonu; njegove taktične poteze izpolnjujejo najsijajnejše strani v zgodovini avstrijskega parlamentarizma. Kako je bilo mogoče, da je dunajski državni zbor sploh eksistovati zamogel, predno je on vanj prišel, je za čitatelja prava uganka. Iz njegovega pripovedovanja bi namreč zaključeval, da je duh modrosti nad klasično stavbo na dunajskem Franzens-Ringu razpel svoja krila šele tisti dan, ko je Šuklje za poslanca prisegel.

In pa njegova nebotična nesebičnost! Pomislite: zgolj iz idealizma je prevzel urejevanje »Ljubljanskega Lista«; iz najčistejših nagibov je zagovarjal in podpiral avstrijsko vlado, pa naj je to bilo z **obrambo nemškega** učnega jezika na realki, z odklanjanjem vse-

narodne zahteve po slovenskem vseučilišču ali z zagovarjanjem nemoralne postavke za poučevanje nemščine na slovenskih ljudskih šolah. Kaj pa, ko bi ga resnično nepristranski zgodovinar s pisanimi dokazi v rokah takoj glede prve točke postavil v čisto drugačno luč; kaj ko bi glede ostalih izvršil analizo, ki bi dala rezultate, kateri bi se ne strinjali z njegovimi trditvami?

Meni seveda Šuklje pripisuje vse slabe lastnosti. Zopet seveda z jasnim namenom, da se njegove — dr. Tavčar bi bil dejal: Franceka Velikanskega — kreposti v tem večjem sijaju zablešče. Sicer Šukljetove pohvale nisem bil nikdar željan in bi je tudi ne bil nič kaj vesel. Lahko bi torej čez ta del njegovih, z jedko domišljijo prekvašenih spominov prešel na dnevni red. Tem bolj, ker mirne vesti lahko prepuščam nepristranski zgodovini, da oceni moje javno delo. Ako se torej vendarle spuščam v odgovor, storim to zgolj zaradi tega, ker sodobnost iz subjektivnih razlogov ni nikdar imela, nima in ne bode nikdar imela objektivno sodbe, neskaljenega pogleda in pravilne ocene in je za bodoče iskalce resnice velikega pomena, da ne zajemajo samo iz enega — često kalnega — vira.

Silno všeč je Šukljetu, da se more postaviti s svojo akademsko omiko. Ne govoril bi resnice, ko bi trdil, da nisem že sam večkrat obžaloval, da so mi okoliščnosti onemogočile pridobiti si jo tudi. Toda Šuklje sam mi je klasična priča, da akademska omika ne daje človeku vselej tudi srčne omike. O oliki niti ne govorim. Sicer je pa dvorni svetnik Šuklje, ki je to okoliščnost pograbil z očitnim namenom, da me poniža, pravzaprav dosegel ravno nasprotno. Saj sem kljub svoji inferi-

orni šolski izobrazbi dosegel mnogo višje časti in mnogo važnejše položaje, nego on. Kaj iz tega sledi, si logično sodbo lahko napravi sam.

Priznati moram, ne da bi se s tem bahal, da sem marsikdaj, ko sem se oziral na svoje delo preteklih dni, z nekim notranjim zadovoljstvom sam pri sebi dejal: diem non perdidi. Pa vam pride sedaj strupeni moj politični — in kakor vidim tudi osebni — nasprotnik ter kratkomalo zanika vse moje uspehe. Še več; drzne se celo zapisati, da sem slovenskemu narodu več škodoval nego koristil. In vendar sem že celih 37 let častni meščan ljubljanski; sem bil več kot 14 let župan slovenske prvostolnice; mi je Narodna Skupščina priznala 50 let narodnega dela; mi je predsednik Francoske Republike podelil komandérstvo častne legije — prvemu in doslej še edinemu Slovincu, ki je deležen postal tako visokega francoskega odlikovanja. Ali se je vse to mar zgodilo zaradi škode, ki sem jo delal slovenskemu narodu?

Toda Franjo Šuklje mi očita nečimernost in poreče gotovo, da je nečimerno navajati ta dejstva. Jaz pa pravim, da se kaj malo poda, če očita komu nečimernost on, ki je ljubljanske mestne redarje ošabno klical na odgovor, zakaj ga ne pozdravljajo in ki je, ko se je s cesarskega Dunaja vrnil na svoj gradič Kamen, ki si ga je bil v dobi načelnikovanja državni zalogi šolskih knjig po velikomestno uredil, — kakor pravijo — ob telovski procesiji v Novem mestu zahteval, da koraka prvi za — Bogom.

Le mimogrede bodi omenjeno, da se prav nič ne čudim, če Šuklje, ki je v taki časti imel razne avstrijske uniforme, poslaniško uniformo naše države proglašja za fantastično.

Zanj je gotovo fantastična; saj niti v fantaziji ne bode nikdar dosegel opravičenja nositi jo.

Za doktrinarca me proglaša Šuklje. Zato, ker sem si ostal v politiki dosleden in nisem menjaval svojega prepričanja politični dinamiki primerno, kakor on. Kdo je imel bolj prav, on ali jaz, je sedaj že zgodovinsko odločena stvar. In odločitev ni padla v smislu Šukljietove, temveč v smislu moje taktike! Saj smo v novi, v svoji državi in Avstrija, okolu katere mogotcev se je profesor, poslanec in dvorni svetnik Šuklje vedno v patrijotični udanosti motal, je tako temeljito izginila s površja, da ima celo on, ki je bil leta 1883. deželnozborski poročevalec o adresi do vladarja in se je udanosti do cesarja Franja Josipa kar cedil, sedaj toliko poguma, da na grob istega cesarja Franja Josipa koražno meče kamenje.

Šuklje seveda ne more razumeti, da se je kdo predrznil pobijati zvanično avstrijsko politiko. Njemu je bilo, kakor sam pravi, glavno vodilo političnega udejstvovanja, doseči, kar se je v danih razmerah doseči dalo. Na izpremembo teh razmer se seveda drzniti ni upal; ne: to bi bilo prekucuško. In prekucstvo vendar ni stvar dvornih svetnikov! Oni so lahko borbeni navzdol, toda navzgor? Ne — in nikdar!

No in ker že o tem govorim, naj povem, da je Šukljietova taktika vodila slovenski narod po stezah, ki so peljale v avstrijsko politično močvirje, v katerem nam je grozila narodna smrt. Jaz sem to hitro in pravilno spoznal in sem se zato odločil za radikalen način političnega boja, ki je imel namen poglobljevati narodno zavest in budno vzdrževati narodno navdušenje. Bila je to revolu-

cionarna taktika, katera je onemu, ki se je je oprijel, mogla biti celo nevarna.

Priznati moram, da sem nekaj časa v političnem svojem udejstvovanju opustil svoje »doktrinarstvo«. Bil sem namreč v ravno danih razmerah mnenja, da na ta način pri dvoru in s tem tudi pri cesarju samem zbudim zanimanje za naše narodne težnje in pravice. V tistem času je cesar Fran Josip po neki moji avdijenci, v kateri sem mu to priporočil, poslal nadvojvodo Josipa Ferdinanda na stalno bivanje v Ljubljano. Kmalu sem spoznal napako, ki sem jo s priporočilom tega koraka napravil. Temu nadvojvodi je bil namreč naš narod deveta skrb. Cesar in nadvojvoda sta smatrala, da je že samo njegovo bivanje v Ljubljani za slovenski narod taka milost, da mu večje izkazovati sploh treba ni. V resnici pa je to bivanje imelo samo dvoje posledic; prvo za mošnjo nekega našega vse časti vrednega someščana, ki je nadvojvodi na čast prirejal gostije; drugo za mene, ki sem spoznal, da je prazno vsako upanje, da Slovencem pride pomoč od cesarja in sem zato krenil zopet k revolucionarni taktiki.

V duhu ga vidim — Šukljeta namreč — kako se tema mojima besedama zaničljivo smehlja. Ne bo torej odveč, ako naglasim, da se revolucija ne dela samo z orožjem. Način revolucije je odvisen od okoliščin. Mnogokrat je v revolucionarnem boju živa in pisana beseda boljša priprava za rušenje obstoječega, ko oborožena sila. Sicer bo pa vsakomur na Slovenskem jasno, kdo bi bil, če bi bilo prišlo do uličnih bojov proti avstrijski državni moči, prej na barikadah, jaz ali »rojeni puntar« Šuklje?

Da bode »škodljivost« mojega političnega »doktrinarstva« jasnejša, moram tu pripom-

niti, da sem kmalu na to začel hoditi na Rusko. V »Slovanu« sem bil nekoč zapisal: »Avstrija bode slovanska, ali pa je več ne bo.« Ko sem sprevidel, da do prvega ne pride, začel sem verjeti v drugi del lastne prerokbe. In pripravljaj sem svoj narod na oni čas, katerega prihod sem slutil. Zato je bilo za mojega županovanja v Ljubljani toliko slovanskih priredb, na katere sem vabil ne samo avstrijske Slovane, čemur avstrijska uprava ni ugovarjala, dasi jih je pisano gledala, ampak tudi brate Srbe in Ruse, zaradi česar je kar besnela. Kako je Šuklje sodil o mojih izletih na Rusko, si lahko mislim; saj so jih celo drugi, ki so mi bili idejno bližje, smatrali za blaznost, češ, da po nepotrebem nosim svojo kožo na trg. Bili so tudi ljudje, ki so se izpodtikali nad »neplodnim vseslovanstvom«, za katero sem delal v svojem listu, ki je ravno v označbo svoje smeri dobil ime »Slovan«.

Dogodki so tudi v tem dali meni prav. Brez srbskega junaštva in »doktrinarstva« Nikole Pašića — kajti veliki ta državnik je vodil radikalno politiko, odkar je stopil v javno življenje in jej je ostal zvest tudi še v sedanji visoki starosti — bi ne bilo naše sedanje države; brez ruskega »parnega valjarja«, ki ga je spravila v akcijo gonilna sila vseslovanstva, propali bi bili mi in naši francoski zavezniki.

Jasno je, da meni tosmerno moje delovanje ni prineslo prijetnosti. V tem namreč, ko me je Avstrija vlačila po ječah in me kasneje poslala v večletno prognanstvo; v tem, ko moja glava ni bila ni trenotek varna pred avstrijskimi rablji, solnčil se je graščak s Kamna na najsvetlejših žarkih avstrijske vladne milosti.

Ako se Šuklje za opravičevanje svoje politike sklicuje na Jurčiča, je to blasfemija najhujše vrste. Iskrena prijatelja sva si bila z Jurčičem; skoraj vsak dan sva se sestajala, odkar sva bila prijateljstvo sklenila; v moji družbi je iskal Jurčič — že na smrt bolan — zdravja v Italiji. Njegove politične nazore sem poznal prav natančno, zato lahko rečem — in kdor je s pridom proučeval urejevanje »Slovenskega Naroda«, mi bo moral pritrditi — da bi »Slovancva« deba bila Jurčiča našla ob moji in ne ob Šukljjetovi strani

Moj odgovor narašča, a ne morem si kaj, da ne bi omenil še nekaj bistvenih stvari. Ena teh je, da se Šuklje — brez rdečice sramu seveda — prav kakor sraka v znani bajki, rad diči s pavovim perjem. Iz njegove knjige bi se dalo nabrati več primerov za to. Zadostuje naj pa najmarkantnejši, ki je za spoznanje njegovega značaja tudi najznačilnejši. On, pobijalec naših zahtev po slovenskem vseučilišču, da celo pobijalec zahtev po razširjenju slovenskega učnega jezika na ljubljanski realki, reklamuje nič več in nič manj, ko za »prejšnje slovenske parlamentarce« — in s tem seveda posredno tudi zase, ki je bil, kakor se sam ponovno hvali, brezkonkurenčna dika dunajskega parlamenta — zaslugo, da so »še pod staro Avstrijo dosegli od naučne uprave, da so bili nekateri nadarjeni Slovenci, absolventi avstrijskih visokih šol, poslani z državnimi štipendijami v inozemstvo, da si na ondotnih univerzah dopolnijo svoje študije ter razširijo svoje duševno obzorje.« O sveta pomagalka! Ker cel rep je ta naša sraka izpulila pavu, ne da bi se menda zavedala, kako slabo se ji poda in kako neznanjsko smešna je z njim. Naši poslanci se za vprašanje slovenskega vseučilišča niso Bog

ve kaj zmenili. Šuklje sam je svoje dni zahtevo pobijal z argumentom, da se slovenski vseučiliščnik nauči na Dunaju v enem dnevu več za življenje koristnega, ko bi se v Ljubljani celo leto. Kaj čuda, da je pobiral, mesto da bi se bil boril za slovensko vseučilišče, raje one vladne drobtinice, ki so se mu, kakor sam pravi, zdele mnogo važnejše, ko jezikovno vprašanje. On niti doumeti ni mogel, da je bila nam borba za jezikovno vprašanje, s katero je bila v tesni zvezi zahteva po slovenskem vseučilišču, poleg nacionalnega momenta, neizmerno važna ravno zaradi gospodarskega csamosvojenja našega naroda, med katerim so vse boljše službe in vse gospodarske postojanke imeli v rokah tujci, ki zvečine našega jezika še znali niso.

Sedaj pa pride in si lasti zasluge za štipendije! Kaj je reklo tisto »nemajhno število štipendijatov, ki sedaj častno izpolnjujejo v Ljubljani profesorske stolice«, ko je čitalo to gorostasno predrznost, ne vem; toliko pa vem, da mu lahko vsak izmed njih resnici na ljubo pove, po kateri poti je prišel do štipendije. O tem, kako so te štipendije nastale, govore zapisniki vseučiliškega odbora, ki se je bil na mojo inicijativo ustanovil pri ljubljanskem občinskem svetu, ker je ravno deželni odbor, kljub sklepu deželnega zbora o vseučilišču, držal križem roke. Da, šel je celo tako daleč, da trojice članov, ki jo je v smislu sklepa deželnega zbora imel poslati v vseučiliški odbor, sploh imenovati ni hotel. Kdo je stal vseučiliškemu odboru na čelu in kdo je vodil številna odposlanstva na Dunaj, se razvidi tudi iz njegovih, samo gola dejstva ugotavljajočih, zapisnikov. Komu je konečno mož poštenjak, naučni minister Hartel obljubil ustanoviti one štipendije, povedo tudi ti za-

pisniki; lahko pa dvornega svetnika Šuklje-
ta pouče tudi štipendijati sami, od katerih
vrhu tega zamore tudi izvedeti, čegave šti-
pendijate so jih ljudje navadno nazivali.

V državnem zboru samem so se bili res
tudi oglasili poslanci Šušteršičevega kluba.
A še le potem, ko je njihov načelnik od pred-
sednika vseučiliškega odbora izvedel, v kaj
se je minister Hartel zavezal. In glejte! Tudi
uspeh tega nastopa ni izostal: Minister Har-
tel je moral na zahtevo nemških nacional-
cev odstopiti.

Z resnico, kakor sem že v začetku svojega
odgovora kratko ugotovil, dvorni svetnik Šuk-
lje sploh ne živi v posebnem prijateljstvu.
Nočem se poslužiti narodnega pregovora, ki
sicer nekam zarobljeno, a vendar prav ime-
nitno označuje tak način pripovedovanja, ka-
kor ga v njegovih spisih pogosto srečavamo.
Tudi se ne bom spuščal v ovrgavanje vseh
onih navodov, ki so z resnico v neposrednem
nasprotstvu. **Omejujem se zato samo na slu-
čaj poizkusa, da se mi izpodnese moja eksis-
tenca.** Glede tega slučaja si Šuklje z veliko
manjšo opravičenostjo pere roke, ko si jih
je pral Pilat takrat, ko je Odrešenika — naj
se mi ta prispodoba ne zameri — izročal
rabljem. Fanatični moj protivnik morebiti
niti opazil ni, da bo iz bodeče žice spletena
zanjka predvsem njega samega prijala za
Kljukčaste prste. Ali res misli, da je ves
svet tako nekritično zarukan, kakor bi ga
on rad imel? Da bi bil grof Kielmannsegg
ki o tem, da je grof Harrach predsednik
banke »Slavije«, čisto gotovo še pojma imel
ni, na Šukljetovo pripomnjo, »da bi samo jaz
izmed kandidatov utegnil delati zgago in da
se vlada, ako jej je do tega, da se mi zabra-
ni politikovanje, lahko pomaga, kar samo-

gibno pokazal s kazalcem pomenljivo v neko smer«, je tako bosa, da se le čudim, kako je — sicer s strastjo zaslepljeni, a vendar inteligentni — pisatelj tako nerodnost zapisati mogel. Saj vendar vsakdo takoj lahko ugane, da se je stvar prav gotovo odigrala drugače. Tako namreč, da je Šuklje grofa Kielmannsegga opozoril, da bi bila najenostavnejša intervencija zoper mene pri predsedniku banke »Slavije«, ki je grof Harrach in da je Kielmannsegg šele na to Šukljetovo pripomnjo, menda z nekako vprašujočo kretnjo, pokazal s kazalcem proti Freiungi, na kateri stoji Harrachovska palača.

Sicer nam ravno ta akcija kaže Šukljeta v vsi njegovi goloti, pri tem pa kot jako sprejemljivega učenca za avstrijske državne metode. Samo da je v tem avstrijske birokrate za doberšno konjsko dolžino prekašal. Oni so preganjali le nevšečne jim državne uradnike; Šuklje pa je za svojo osveto hotel angaževati državno oblast proti ljudem, ki niso bili od države prav nič odvisni.

Da bode slika popolna, naj tu navedem, da je Šuklje angaževal proti meni najprej dr. Františka Ladislava Riegra. Pri vsem spoštovanju do tega slavnega politika pa je ravnateljstvo banke »Slavije«, v katerem so sedeli možje in ne mevže, kakor je morebiti Šuklje mislil, njegovo posredovanje vljudno sicer, ali gladko odklonilo. Rieger je imel slabosti, kakor jih ima vsak človek. Čutil se je zato užaljenega in ko je o stvari poročal svojemu prišeptovalcu, obregnil se je ob banko »Slavijo«, češ, da na Češkem ne uživa nikakega ugleda in da jo sploh neugodno presojajo. Šuklje je o tem sam pisal v »Slovincu«, v katerem je, z namenom škodovati jej, v strupenih člankih napadal banko »Sla-

vijo«. Jaz se za te napade nisem zmenil. Banka »Slavija«, poznavajoč moje delo zanj, tudi ne. Imela sva prav. Kljub vsemu strupu, ki ga je izbruhal proti njej Šuklje, se je nemoteno razvijala dalje in je danes poleg »Živnostenske banke« najmogočnejša gospodarska organizacija Češkoslovaške Republike in ena izmed največjih svetovnih zavarovalnic.

Zmenil sem se pa za neko drugo akcijo Šukljjetovo. On je banko »Slavijo« začel napadati tudi v jaslarskem »Ljubljanskem Listu«. Takoj po prvem napadu sem stopil k baronu Winklerju, pri katerem sem energično protestoval proti taki pisavi lista, o katerem mi je bilo znano, da stoji pod vplivom deželnega predsedstva. Dejal sem, da nimam nič proti temu, ako »Ljubljanski List« napada mene kot politika; da pa ne morem dopustiti, da se v napade upleta tudi banka »Slavija«, ki za moje politično delovanje ni odgovorna. Šuklje sam dobro ve, da je ta protest imel uspeh, kajti še istega dne je od deželnega predsednika dobil nalog, da mora napade na banko »Slavijo« opustiti.

Posredovanje pri grofu Harrachu je prevzel grof Taaffe sam. Zahteval je, naj me banka »Slavija« postavi na cesto. Grof Harrach je to naznanil upravnemu svetu »Slavije«. Da so sedeli v njem Slovenci, bi bili morebiti pred ministrskim predsednikom zlezli pod klop; a sedeli so v njem Čehi, ki so bili navajeni dobro prevdariti, kakšna so naročila, ki prihajajo z Dunaja. Facit je torej bil, da je grof Harrach nekega dne prinesel grofu Taaffeju sporočilo, da bi me banka »Slavija« mogla le tedaj odpustiti iz službe, ko bi kaj nepoštenega zagrešil. Sicer pa da me varuje dosmrtna službena pogodba.

Toda s tem še stvar ni bila opravljena. Ne vem po čigavem prišeptovanju — morda bi mogel to povedati Šuklje — je grof Taaffe par mesecev kasneje grofa Harracha prosil, naj me »Slavija« — če me že iz službe odpustiti ne more — prestavi vsaj v Galicijo, češ, da ima vendar tam tudi generalni zastop. To je bilo končno upravnemu svetu banke »Slavije« vendar preveč. Ker je sodil, da morajo vse mahinacije proti meni izhajati od deželnega predsednika iz Ljubljane, sklenil je poslati generalnega tajnika Františka Vlacha tjekaj, da deželnemu predsedniku Winklerju pojasni, da so neizpolnjive, češ, da me pogodba, ki jo imam z banko, varuje ne samo pred odpustom iz službe, temveč tudi pred prestavljanjem kamor si bodi iz Ljubljane.

Skupaj sva šla z imenovanim generalnim tajnikom k baronu Winklerju. Ko je čul, zakaj gre, je bil v vidni zadregi. Zagotavljal naju je, da akcija proti meni ne izhaja od njega in da o korakih grofa Taaffeja nič ne ve, nikari že, da bi bil on dal inicijativo zanje. Nasprotno, je dejal, da me visoko ceni kot jako delavnega moža in da bi ga celo veselilo videti me v deželnem zboru. Vpraša se sedaj samo, kdo je ministrskega predsednika grofa Taaffeja zapeljal k popisanim korakom. Jaz sem takrat generalnemu tajniku Vlachu označil Šukljeta za tega zapeljivca. Še danes sem istega mnenja.

Šukljetova trditev, da mu je baron Winkler o meni dejal: »Tukaj na tem stolu je sedel in se pred menoj jokal, pa sem pomislil, da ima mož ženo in otroka. Sedaj pa imam to v zahvalo!« spada, kakor bo vsakdo po doslej povedanem sam uganil, v kraljestvo bajk. Preveč spoštujem spomin Winklerjev, ki se

je ob odhodu iz Ljubljane tudi od mene, dasi svojega načelnega političnega nasprotnika, čegar taktike — kakor je dejal — ni odobral, v čegar dobre namene pa veruje, prijazno poslovil, da bi ga smatral zmožnega tako nizkotne izmišljotine. Poznavajoč resnicoljubje Šukljetovo sodim o tej izmišljotini tako, kakor vem, da je edino prav.

Za presojanje razmer in oseb naj tu le mimogrede omenim, da mi je grof Harrach ne dolgo po teh dogodkih v krogih uprave banke »Slavije« slovesno ponudil bratovščino. Ta plemenita gesta velikega češkega rodoljuba in prijatelja slovenskega naroda me je ganila ne samo zato, ker mi je bila dokaz, da me mož čisla in uvaža; temveč tudi zato, ker sem jo smatral za neko zadovoljščino. Ne vem če sem prav sodil, toda zdelo se mi je, da je grof Harrach na ta način hotel izraziti, kako malo so poznali njega, ko so se zanašali na njegovo pomoč pri podkopavanju moje eksistence. Odkrito priznavam, da sem tudi takrat občutil veselje, ko mi je pred več kot 45 leti nekega dopoldne takratni gimnazijski profesor v Novem mestu Fran Šuklje v Brunnerjevi restavraciji ponudil bratovščino. Toda to veselje ni trajalo dolgo. Spoznal sem namreč kaj kmalu, da je Šukljetova gesta bila dobro preračunjena. Jaz naj bi bil namreč tudi eden kličov one lestve, po kateri se je gospod profesor bil namenil plezati kvišku.

Gospod dvorni svetnik Šuklje je silno učen, toda ne morem mu prihraniti očitka, da je v verskih resnicah neznansko slabo podkovan. Temu se ni čuditi; nekaj desetletij je že, odkar se je obširneje pečal s katoliško cerkvijo, to glavno predstaviteljico krščanstva med nami Slovenci. Pa še takrat ni na njej našel, da se trivijalno izrazim, ni dlake dobre. Zato

se ni čuditi, da ne ve, da je po naukih katoliške cerkve izpoved tajna in jo vsled tega opravlja — ne s skesanim srcem pred duhovnim očetom, temveč — **koketno coram publico**. Jemljoč na znanje njegovo izpreobrenje in sedanja globoko vernost njegovo, prihaja mi pri tem vseeno v spomin večkrat zapisana resnica, da nekatere ženske, ko izgube mladostne čare, postanejo spokorne Magdalene. Aplikacija je izključena. Saj Šuklje: prvič ni ženska, drugič pa tudi v mladosti ni imel bogve kako zapeljivih čarov. Dokaz za to? Sam po sebi je dan. Kje so, ki še prisezajo na one teze, katere je on v svojih mladih letih oznanjal?

Seveda ne smemo iz vida pustiti, da je bila očitna izpoved Šukljetova naslovljena na gotov naslov. Iskati ga je v srebrni dvorani hotela Union, posredno pa v obširnih prostorih visokega poslopja ob Zmajskem mostu. Ali jo bodo tam umeli? In če jo bodo, ali imajo voljo in možnost dati mu, česar javni spokornik želi? Chi vivrà, verrà.

Šuklje mi očita dolgočasnost. Upam, da ga vsaj tale moj odgovor ne bode dolgočasil. Brez ovinka priznavam, da gre zasluga zanj — torej še ena k ostalim njegovim neštivilnim zaslugam — le njemu samemu.

Zbiranje suhega klasja po njivi Šukljetrovih spominov je s tem zame končano. Na infamijo, ki je obsežena v njegovih besedah, da »tudi kot župan v Ljubljani, ter kot poslanik in polnomočni minister v Pragi, nisem mogel opustiti agenta«, mu bo namreč dalo odgovor sodišče.

Ne morem si pa kaj, da bi svojega spisa ne zaključil z opisom dogodka, ki prav v bengalski svetlobi pokaže, zakaj je dvorni svetnik Šuklje vse svoje zarjavele topove proti meni

spravil v pozicijo. — Bilo je koncem l. 1921 ali pa na začetku l. 1922. Pri meni, takratnem pokrajinskem namestniku, se je zglasil necega dopoldne dvorni svetnik Šuklje v zadevi Dolenjskih železnic. Nič manjša ni bila njegova želja, ko da vlada naše države razveljavi od avstrijske vlade provedeno podražavljenje Dolenjskih železnic in da te proge zopet izroči v last delniški družbi Dolenjskih železnic. Stvar mi ni bila tuja. Govorili so mi že o njej od druge, simpatičnejše mi strani. Kljub temu sem gospoda dvornega svetnika mirno in pazljivo poslušal, dasi je njegovo pripovedovanje bilo tako dolgovezno, ko da gre za dr. Musilovo progo, katera je tudi prav Šukljetova iznajdba, radi katere seveda ne bo bolela glava njega, pač pa že boli one, ki so založili denar za nje projektovanje. Ko mi pa v teku svoje zgovornosti s tako resnobo, da se je temu — vsaj po mojem mnenju — moral sam pri sebi čuditi, jame pripovedovati, da je Avstrija poddržavila Dolenjske železnice samo zato, ker je pripravljala vojsko s Srbijo in se je bala, da bi takratni upravni svetniki delniške družbe Dolenjskih železnic v ta namen ne bili hoteli prepustiti svojih prog, mi je stvar vseeno predebela postala. Minila me je potrpežljivost in pripomnil sem, da bi takratni upravni svetniki bili v to brezpogojno privolili. Pa še z navdušenjem.

»Pa ne vsi«, poseže mi rezko in s prodirljivim glasom dvorni svetnik v besedo.

»»O, vsi,«« mu odvrnem.

»Ali tudi jaz?« vpraša Šuklje.

»»Tudi,«« se je glasil moj krepki in z naglasom izgovorjeni odgovor.

Kaj takega mož ni pričakoval. Zato mu moj odgovor za trenotek sapo zapre. Nasloni se

molče na ohrbtje divana, na katerem je sedel; potem me očitajoče pogleda, vstane, vzame svoje spise o Dolenjskih železnicah in pravi resignovano:

»Z Bogom!«

»»Z Bogom!«« mu odvrnem jaz in ga spremim do pisarniških vrat.

Z Bogom!

se poslavljam od njega tudi danes.

V železniškem brzovlaku med Beogradom in Ljubljano dne 11. in 12. junija 1926.

P. S. Tudi jaz imam spisanih nekaj spominov iz dobe, o kateri razpravlja Šuklje. Približno za dva taka zvezka jih je, kakoršen je prvi zvezek Šukljetov. Narekoval sem jih leta 1912 in sicer z namenom, da se obelodanijo šele po moji smrti, Videč pa, kako Šuklje drzko potvarja istino, odločil sem se izdati jih še za živega. Nadejam se, da izidejo že tekom letošnjega leta.

INSTITUT ZA NOVEJŠO ZGODOVINO

D

2762

200000437

COBISS ©